СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Репозиторий БарГУ

УДК 338.48 : 908 : 91 : 005.745

Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (протокол № 12 від 2 червня 2020 року)

Рецензенти:

Колотуха О. В. – доктор географічних наук, професор кафедри менеджменту Льотної академії Національного авіаційного університету

Горб К. М. – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму Університету митної справи та фінансів

Копер Н. Є. – кандидат географічних наук, заступник начальника відділу рекреації НПП «Гуцульщина»

Сучасні вектори розвитку туризму: тенденції те перспективи країн Європейського регіону: міжнародна монографія (колектив авторів / за заг. ред. Л. Заставецької). Тернопіль, 2020. 180 с.

ISBN 978-617-595-100-2

У монографії викладено результати комплексного дослідження сучасних тенденцій та напрямів розвитку туристичної галузі економіки в країнах Європейського регіону загалом та України, зокрема. Автори звернули увагу на сучасний стан та перспективи розвитку новітніх видів туризму (серед них – стоматологічний, повітряний, «похмурий» туризм та ін.). Велику увагу приділено туристичній освіті у Європейському регіоні, формуванню та розвитку екскурсійного туризму в Україні, виділено власні новітні туристично-рекреаційні райони у нашій країні.

Для вчених, туризмознавців, географів, економістів та всіх, хто цікавиться проблемами сучасного розвитку туристичної діяльності в країнах Європейського регіону.

© Заставецька Леся, Зуеў Уладзімір, Zusková Klaudia, Horbacz Agata, Білецький Мирослав, Котик Любов, Заставецький Тарас, Дударчук Катерина, Романів Оксана, Філюк Світлана, Ілляш Ірина, 2020

Репозиторий БарГУ

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА……………………………………………………………5

Розділ 1. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

1.1. Сучасні зміни в структурі туристичного попиту *(Леся Заставецька)*……………………………………6

1.2. Європейський регіон у структурі світового ринку туристичних послуг *(Леся Заставецька, Тарас Заставецький)*…….10

1.3. Адам Міцкевіч: сучасная ацэнка і інтэрпрэтацыя стамбульскага перыяду жыцця для стварэння новага турыстычнага прадукта *(Уладзімір Зуеў)*…………………………18

1.4. Turystyka i sporty w przyrodzie w ramach programu studiów Sport i rekreacja na Uniwersytecie P. J. Šafárika w Koszycach *(Klaudia Zusková, Agata Horbacz)*…………………………28

Розділ 2. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ РОЗВИТКУ ЕКСКУРСІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Загальна характеристика розвитку екскурсійного туризму в Україні *(Мирослав Білецький, Любов Котик)*………………38

2.2. Поліський туристично-рекреаційний район *(Мирослав Білецький, Любов Котик)*……………………………41

2.3. Карпатський туристично-рекреаційний район *(Мирослав Білецький, Любов Котик)*……………………………44

2.4. Подільський туристично-рекреаційний район *(Мирослав Білецький, Любов Котик)*……………………………51

2.5. Придніпровський туристично-рекреаційний район *(Мирослав Білецький, Любов Котик)*……………………………56

2.6. Приморський туристично-рекреаційний район *(Мирослав Білецький, Любов Котик)*……………………………59

2.7. Слобожансько-Донбаський туристично-рекреаційний район *(Мирослав Білецький, Любов Котик)*……………………………63

2.8. Перспективи розвитку екскурсійного туризму в Україні *(Мирослав Білецький, Любов Котик)*……………………………66

Репозиторий БарГУ

Розділ 3. НОВІТНІ ВИДИ ТУРИЗМУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

3.1. Міжнародний стоматологічний туризм як перспективний туристичний продукт: погляд крізь призму світового досвіду *(Оксана Романів)*.......................75

3.2. Перспективи розвитку «похмурого» туризму в країнах Європи та в Україні

3.2.1. Потенціал «похмурого» туризму в країнах Європи *(Тарас Заставецький)*.......................103

3.2.2. Чорнобильська зона відчуження як дестинація туризму катастроф *(Леся Заставецька)*.......................1121

3.2.3. Перспективи та стратегія розвитку Чорнобильської зони як туристичної дестинації особливого типу *(Леся Заставецька)*...116

Розділ 4. ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРИА СПАДЩИНА МІСТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

4.1. Історико-архітектурний потенціал м. Кракова, його значення для потреб туризму

4.1.1. Загальна історико-географічна характеристика Кракова *(Світлана Філюк)*.......................128

4.1.2. Зародження туристичної галузі в Кракові *(Світлана Філюк)*.......................137

4.1.3. Огляд історико-архітектурної спадщини Кракова *(Світлана Філюк)*.......................139

4.1.4. Перспективи використання історико–архітектурної спадщини Кракова в системі масового туризму *(Світлана Філюк)*.......................155

4.2. Історико-культурний потенціал стародавніх містечок як чинник розвитку туризму у Тернопільській області *(Катерина Дударчук, Ірина Ілляш)*.......................169

Відомості про авторів.......................178

Репозиторий БарГУ

Розділ 3. НОВІТНІ ВИДИ ТУРИЗМУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

3.1. Міжнародний стоматологічний туризм як перспективний туристичний продукт: погляд крізь призму світового досвіду *(Оксана Романів)*..........75
3.2. Перспективи розвитку «похмурого» туризму в країнах Європи та в Україні
3.2.1. Потенціал «похмурого» туризму в країнах Європи *(Тарас Заставецький)*..........103
3.2.2. Чорнобильська зона відчуження як дестинація туризму катастроф *(Леся Заставецька)*..........1121
3.2.3. Перспективи та стратегія розвитку Чорнобильської зони як туристичної дестинації особливого типу *(Леся Заставецька)*...116

Розділ 4. ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНА СПАДЩИНА МІСТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

4.1. Історико-архітектурний потенціал м. Кракова, його значення для потреб туризму
4.1.1. Загальна історико-географічна характеристика Кракова *(Світлана Філюк)*..........128
4.1.2. Зародження туристичної галузі в Кракові *(Світлана Філюк)*..........137
4.1.3. Огляд історико-архітектурної спадщини Кракова *(Світлана Філюк)*..........139
4.1.4. Перспективи використання історико–архітектурної спадщини Кракова в системі масового туризму *(Світлана Філюк)*..........155
4.2. Історико-культурний потенціал стародавніх містечок як чинник розвитку туризму у Тернопільській області *(Катерина Дударчук, Ірина Ілляш)*..........169

Відомості про авторів..........178

Репозиторий БарГУ

Репозиторий БарГУ

1.3. Адам Міцкевіч: сучасная ацэнка і інтэрпрэтацыя стамбульскага перыяду жыцця для стварэння новага турыстычнага прадукта

У рабоце разглядваецца стамбульскі этап жыцця Адама Міцкевіча (24.12.1798 — 26.11.1855) — славянскага польскамоўнага паэта, ураджэнца Беларусі, заснавальніка польскай рамантычнай паэзіі.

Імя Адама Міцкевіча — гэта не толькі паэтычная спадчына! Месцы жыцця і творчасці паэта з'яўляюцца турыстычнымі — Завоссе і Навагрудак (Беларусь), Вільня (Літва). Помнікі паэту знаходзяцца ў

розных гарадах краін Еўропы — Беларусь, Украіна, Літва, Польшча, Францыя, Расія.

У нашым даследванні мы разглядзелі стварэння новага турыстычнага прадукта, звязанага з імём Адама Міцкевіча, у Стамбуле. Важным для гэтага з'яўляецца інтэрпрэтацыя фактаў жыцця паэта, якія часам носяць цяжкі для ўспрымання палітычны характар, факталогію, звязаную з дзейнасцю шырокага кола людзей.

Галоўным сэнсам любога працэса інтэпрэтацыі, на думку В.Кліцуновай, з'яўляецца стварэнне у турыстаў незабываемага ўражання, якое напоўнена асаблівым зместам, заснаванага на эмацыйных і інтэлектуальных сувязях з аб'ектам спадчыны [2, с. 95].

Вымушаная эміграцыя паэта ў маі 1828 года ў Заходнюю Еўропу не толькі стала жыццёвым выпрабаваннем, але і адкрыла ў Міцкевіча новыя якасці. Ён праявіў сябе як грамадскі дзеяч, як аўтарытэтны лідэр мігрантаў з тэрыторыі Рэчы Паспалітай, якая была акупаваная Расійская імперыяй пасля трох падзелаў, як дыпламат, які мог дамаўляцца з супярэчлівымі дзяржаўнымі чыноўнікамі як ў еўрапейскіх дзяржавах, так і на Бліжнім Усходзе. Шматлікія даследванні біяграфіі паэта супярэчліва адносяцца да апошняга этапа жыцця паэта ў Стамбуле (Канстанцінопале), дзе ён апынуўся ў часы руска-турэцкай вайны. Маючы падтрымку польскіх эмігрантаў і дзяржаўных чыноўнікаў заходнееўрапейскіх дзяржаў, ён працаваў на ідэю стварэння ваеннага падраздзялення, якое на ваенным тэатры дзеянняў адстойвала б мэты вяртання незалежнасці літоўска-беларуска-польскай Рэчы Паспалітай. Гэта ідэя знайшла сваю падтрымку і ў Турцыі. Але поўнасцю завершыць свае пачынанне Адам Міцкевіч не паспеў. 26 лістапада 1855 года ён памірае. Існуе некалькі версій прычын яго смерці — ад інфекцыйнага захворвання да атручвання.

Значэнне стамбульскага (канстанцінопальскага) этапа жыцця Адама Міцкевіча можна разглядваць перш за ўсё як паказчык аўтарытэта гэтага чалавека. І таму невыпадкова ў Стамбуле працуе музей паэта, які падтрымліваецца з дзяржаўнага бюджэта. Гэты музей

Репозиторий БарГУ

на вуліцы Tatlı Badem Sk. №10 у раёне Beyoğlu пакуль малавядомы, але ён можа і павінен стаць важным турысцкім аб'ектам.

Адам Міцкевіч — вялікі сын беларускай зямлі. Ён нарадзіўся на хутары Завоссе, што ў 15 км на поўнач ад сучаснага горада Баранавічы, а на той момант — на тэрыторыі Расійскай імперыі (рыс.1).

Рысунак 1. Сучасны выгляд месца нараджэння А.Міцкевіча. Зараз — музей-сядзіба паэта

Репозиторий БарГУ

Сам сябе ён называў ліцвінам, а родную зямлю, былое Вялікае княства Літоўскае, услаўляў у сваіх паэтычных творах. Так, з прычыны сваёй адукацыі ўсе свае творы ён пісаў на польскай мове — дзяржаўнай мове Рэчы Паспалітай Абодвух Народаў, якая была падзелена ў канцы 18 стагоддзя паміж Расійская, Прускай і Аўстра-Венгерская імперыямі.

Яго сэрца спынілася, аднак, на тэрыторыі Асманскай імперыі, ў Канстанцінопале, сучасным Стамбуле. Міцкевіч нешмат часу не дажыў да свайго 57-годдзя.

Што прывяло Міцкевіча ў Стамбул? Здавалася бы, што жывучы ў Парыжы, дзе ён атрымаў цікавую работу ў Каледж-дэ-Франс, можна было б поўнасцю прысвяціць сябе творчасці.

11 верасня 1855 года ў восьмым часу вечара Адам Міцкевіч разам з Генрыхам Служальскім і князем Уладзіславам Чартарыйскім выехалі з Парыжа, з Ліёнскага вакзала. У Марселі яны селі на карабель «Табор», які даставіў іх у Канстанцінопаль (Стамбул) (рыс.2).

Рысунак 2. Выгляд Стамбула у сярэдзіне XIX ст.

Паэт з прыехаў сюды зусім не для паэзіі. За год да гэтага пачалася руска-турэцкая вайна, і менавіта ў Турцыі пачаў фарміравацца польскі легіён для барацьбы за адраджэнне Рэчы Паспалітай і для вызвалення яе ад ціску Расійскай імперыі. Галоўную ролю ў стварэнні гэтага легіёна меў менавіта Міцкевіч, на той момант не толькі паэт, але і публіцыст, грамадскі і палітычны дзеяч.

Але пражыўшы у Стамбуле літаральна некалькі дзён і атрымаўшы задавальненне ад стану і баявога духа польскага легіёна, Міцкевіч раптоўна памірае. Згодна «афіцыйнай» версіі, ад халеры, але, як гавораць відавочцы, ніводны з трох дактароў, якія пазней агледзялі

Рэпазіторый БарГУ

цела паэта, не заўважылі традыцыйнага халернага пацямнення твару пасля смерці. Неафіцыйная версія — атручванне [8].

Расійскій след — не адзіны сярод версій нечаканай смерці здаровага і адносна не старога чалавека, генія культуры народаў Усходняй Еўропы.

Для разумення ролі Адама Міцкевіча ў міжнароднай палітыцы таго часу неабходна больш падрабязна разгледзіць яго паходжанне і жыццё ў Парыжы.

Ён нарадзіўся ў сям'і адваката, збяднеўшага шляхціча-ліцвіна. Маць яго паходзіла з прыняўшых хрысціянства сям'і франкістаў Маеўскіх. Франкісты — гэта полухрысціянская містычная секта, заснаваная сярод польскіх яўрэяў Якавым Франкам і існаваўшая з сярэдзіны XVIII ст. да пачатку XIX ст. Некаторыя гісторыці мяркуюць, што і жонка Міцкевіча, Цэліна Шыманоўская, была праўнучкай аднаго з франкісцскіх лідэраў Шлома бэн Элішы Шора з украінскага Рагаціна.

Адданы патрыёт і змагар за вызваленне свайго народа, Міцкевіч, аднак, не падзяляў нацыяналістычных забабонаў, якія існавалі ў асяроддзі польская інтэлігенцыі, ён выступаў супраць антысемітызма і выказваў сімпатыі да яўрэяў і у мастацкай творчасці, і ў грамадская дзейнасці.

Міцкевіч быў перакананы, што саюз палякаў і яўрэяў Польшчы прывядзе да духоўнага і матэрыяльнага адраджэння краіны (як некалі саюз Польшы і Літвы прывёў да палітычнай велічы Речы Паспалітой), нягледзячы на адрозненні двух народаў. Ён энергічна выказваўся ў абарону яўрэяў у сваіх лекцыях у Каледж-дэ-Франс у Парыжы (1840–1844) [4].

Міцкевіч падзяляў ідэі польскага філосафа-містыка Анджэя Тавяньскага, які быў, як і Міцкевіч, выразнікам ідэй польскага мессіанізма. Згодна з Тавяньскім, яўрэйскі, польскі і французскі народы складаюць трыадзіны Ізраіль якому наканавана выратаваць чалавецтва [3]. Гэтыя погляды знайшлі сваё адлюстраванне ў напісаным біблей скім стылем сачыненні Міцкевіча «Кнігі польскага народа і польскага пілігрымства» (1832), у якім праводзілася паралель паміж вяртаннем яўрэяў з паланення вавілонскага і заканчэннем пакутніцтва Польшчы. Адам Міцкевіч у гэтым творы пакуты Хрыста асацыірваў з гістарычным развіццём

Репозиторий БарГУ

Польшчы, а пакуты польскага народа сталі сваеасаблівай ахвярай Хрыста. Цела пахаванай Польшы павінна ўваскрэснуць [9].

Перакананы ў тым, што Польше давядзецца вызваліць еўрапейскія народы, а таксама вырашыць яўрэйскае пытанне, Міцкевіч прапанаваў у часы Крымскай вайны (1853–56) арганізаваць яўрэйскі легіён для барацьбы з Расіяй, падобны на ўжо існуючы Польскі полк генерала Замойскага і Казачы полк пад камандаваннем Садык-Пашы. З гэтым планам Міцкевіч звярнуўся да яўрэяў праз свайго памочніка Армана Леві (доктара французскай арміі, нашчадка крэшчаных яўрэяў, які зацікавіўся ў 1824–31 гг. іудаізмам пад уплывам Міцкевіча).

І Міцкевіч, і Леві, верагодна, меркавалі, што фарміраванне яўрэйскага легіёна — першы крок да адраджэння яўрэйскага народа [7].

Будучы пасланцамі ўплывовай польскай эміграцкай арганізацыі «Hotel Lambert» (ад назвы рэзыдэнцыі, у якой разварнуў сваю дзейнасць князь Адам Чартарыйскі), Міцкевіч і Леві мелі магчымасць размаўляць з вышэйшымі чыноўнікамі Асманская імперыі.

Рысунак 3. Міцкевіч на ложку ў Канстанцінопале, 1855 г., аўтар невядомы, фота з архіву Музея літэратуры

Хутка Міцкевіч і Леві атрымоўваюць пісьмовы дазвол на вярбоўку людзей у легіён.

Репозиторий БарГУ

Турэцкія ўлады ж разглядалі ідэю легіёна як магчымасць сабраць дадатковыя фінансавыя сродкі для вайны з Расіяй або накіраваць гэты атрад на ўціхаміраванне Палестыны [5].

Акрамя таго, князь Чартарыйскі, які бачыў рост папулярнасці Міцкевіча сярод эмігрантаў, пачаў закулісную барацьбу.

У адзін з вечароў Адам Міцкевіч адчуў недамаганне. Пачалася хвароба, якая па сваіх сімптомах нагадвала халеру. У тыя часы якіх-небудзь эфектыўных лекаў супраць халеры не існавала і гэта вызначыла вынік хваробы Адама (рыс.3).

26 лістапада Адам Міцкевіч памёр.

Якія таямніцы хавае дом, дзе памёр Адам Міцкевіч?

Сёння ў гэтым доме на Tatlı Badem Sk. №10 у еўрапейскім раёне Стамбула Beyoğlu — музей, які існуе ўжо болей 130 год і фінансуецца турэцкімі ўладамі [6] (рыс.4).

Ён створаны ў знак павагі да літаратурнага генія і грамадскага дзеяча, нашага земляка. У пакоі, дзе спынілася сэрца паэта — зараз імправізаваная магіла. Тут знаходзілася яго цела некалькі дзён у чаканні карабля, які перавёз яго спачатку ў Парыж. Пазней цела было пахавана ў замку Вавель у Кракаве.

На другіх паверхах музея адлюстраваная творчасць Адама Міцкевіча, прычым на трох мовах — польскай, турэцкай і англійская. Паэтычныя творы Адама тут размешчаны на маленькіх адрыўных календарах, лісткі з якога наведвальнікі могуць узяць з сабой.

Стамбульскі (канстанцінопальскі) этап жыцця Адама Міцкевіча вельмі кароткі — усяго тры месяцы. Тым не меньш ён стаў паказчыкам вялікага аўтарытэта гэтага чалавека як сярод эмігрантаў у Заходняй Еўропе, так і сярод дзяржаўных дзеячоў еўрапейскіх і бліжнеўсходніх дзяржаў. У яго жаданні ўдзельнічаць у стварэнні ваеннага атрада, які б магло ваяваць на ваенным тэатры руска-турэцкага канфлікта, праяўлялася жаданне бачыць сваю радзіму свабодная і незалежнай. Сваю роль мела і паходжанне Адама Міцкевіча — ён лёгка мог дамаўляцца як з польскімі мігрантамі, так і з прадстаўнікамі яўрэйскіх арганізацый.

Репозиторий БарГУ

Стамбульскі (канстанцінопальскі) завяршаючы этап жыцця Адама Міцкевіча стаў падцвярджэннем многіх талентаў гэтага чалавека, якія ўзгадваюцца ў экспазіцыі стамбульскага Музея паэта.

Рысунак 4. Музей Міцкевіча ў Стамбуле

Репозиторий БарГУ

Улічваючы пастаянную цікавасць да жыцця і творчасці нашага земляка, стамбульскі музей поэта можа і павінен стаць турыстскім аб'ектам, які будзе ўключацца ў маршруты турыстаў з Усходняй і Заходняй Еўропы.

Прапануемы намі маршрут мог бы праходзіць па вуліцах Стамбула, апісаных у дзённіках паплечнікаў Адама Міцкевіча.

У якасці аб'ектаў наведвання прапануюцца наступныя:

- раён Каракёй (Karakoy), куда прыплыў карабель з Міцкевічам і яго паплечнікамі;

- вежа Галата (Galata Kulesi) — з дзённікаў вядома, што Міцкевіч накіраваўся да месца размяшчэння праз кварталы Галаты. З вежы адкрываецца добры гарадскі пейзаж;
- Сабор Святога Духа і былы кляштар лазарыстаў па адрасу Cumhuriyet Cd, 125 — тут жыў у невялікім пакоі жыў Міцкевіч з сябрамі ў першы перыяд знаходжання ў Стамбуле. Сабор пабудаваны ў 1846 годзе для кангрэгацыі лазарыстаў. Архітэктар — Джузэпе Фасаці. Па папскаму дэкрэту 1876 г. атрымаў статус кафедральнага. Багаты інтэр'ер сабора, у якім захоўваюцца рэліквіі святых першы стагоддзяў хрысціянства, дапаўняе вялікі арган;
- Сядзіба Садык-пашы па адрасу: Pürtelaş Hasan Efendi, Özoğul Sk. No:20, 34427 Beyoğlu. Сядзібу часта наведваў Міцкевіч для сустрэч з чыноўнікамі султанскага двара і абмеркавання пытанняў стварэння польскага легіёну. Садык-паша — гэта імя ўзяў украінец Міхал Чайкоўскі (1804-1886), пісьменнік, журналіст, палітычны дзеяч, удзельнік паўстання 1830-1831 гг пасля эміграцыі і паступленню на службу ў турэцкую армію [1]. З жонкай Садык-пашы — Людвікай Снядзецкай Адам Міцкевіч быў знаёмы яшчэ з Вільні;
- Будынак па адрасу Serdar Omer Cd., Tatli Badem Sok.23, дзе зараз месціцца музей паэта. Уваход вольны. Экспазіцыя размяшчаецца на трох паверхах і прысвечана стамбульскаму этапу жыцця паэта. У некаторых пакоях адноўлена абстаноўка, якая была пры жыцці паэта — пісьменны стол, кніжныя паліцы. Сярод найбольш важных экспанатаў — арыгінальныя дакументы, фатаздымкі паэта, дзённікі, асабістыя лісты. Асобная фотавыстава прысвечна Канстанцінопалю-Стамбулу таго часу. У падвале дома знаходзіцца сімвалічная магіла паэта — у гэтым месцы знаходзілася цела паэта да яго адпраўкі ў Парыж.

На нашу думку, прапануемы турпрадукт можа быць папулярны для турыстаў з краін, дзе Адам Міцкевіч успрымаецца як знакаміты творца — Беларусь, Украіна, Літва, Польшча. Знаёмства з вышэйадзначанымі аб'ектамі павысіць эмацыйнасць наведвання Стамбула.

Репозиторий БарГУ

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Жуков К.А. Поляки в Османской империи и России (60-70-е гг XIX в.) / К.А.Жуков // Проблемы национальиой стратегии. 2015. № 6. С.186-220.

2. Клицунова В.А. Интерпретация наследия в туризме. Новые подходы в эпоху экономики впечатлений / В.А.Клицунова. Минск: Экоперспектива, 2015. 219 с.

3. Травкина А.А. Специфика польского романтического мессианизма XIX в. / А.А.Травкииа // Вестник славянских культур. 2008. №3-4. Сс. 56-64.

4. Фалькович С.М. Участие Адама Мицкевича в деятельности польской политической эмиграции середины XIX в. / С.М.Фалькович // Славянский мир в третьем тысячелетии. 2018. Т.13. №1-2. Сс. 46-59.

5. Философов Д. Мицкевич в Турции / Д. Философов // Молва.1932. № 113.

6. Adam Mickiewicz Müzesi [Электронны рэсурс]. - Режім доступа: http://www.beyoglu.bel.tr/beyoglu-belediyesi/detay/Adam-Mickiewicz-Muzesi/181/1070/0

7. Fiećko J. Spór między Mickiewiczem a Krasińskim o miejsce żydów wśród polaków / J. Fiećko // Pamiętnik Literacki XCIX. 2008. Z.2. S. 5-21.

8. Jastrun M. Mieckiewicz / M.Jastrun. Warszawa: Panstwowy Inst.Wydawn., 1974.

9. Mickiewicz A. Ksiegi narodu i pielgrzymstwa polskiego / A.Mickiewicz // Pisma proza. Cz. 2. Warszawa, 1955.

Репозиторий БарГУ